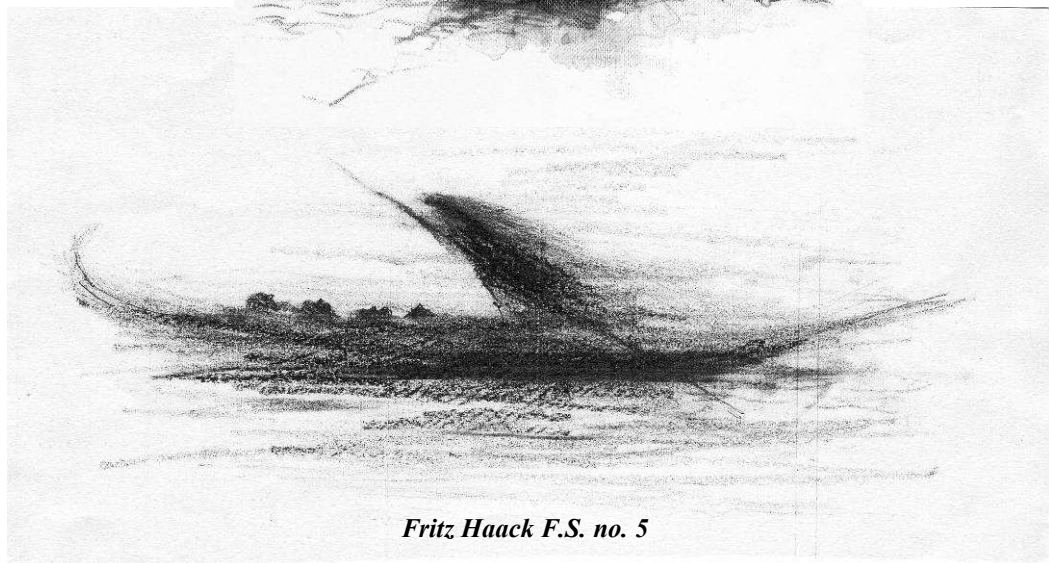
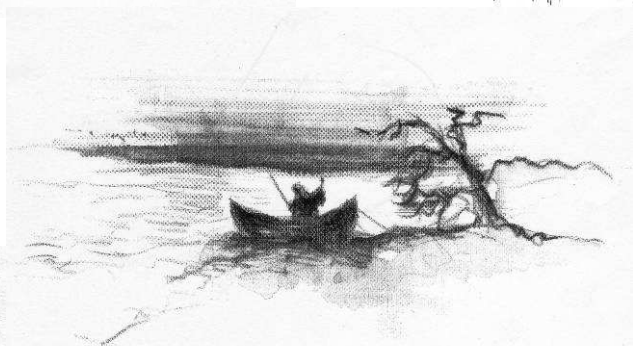

Meddelelser fra Selskabet

BELLMAN

I DANMARK

Nr. 80 Marts 2013

Fritz Haack F.S. no. 5

ÅRSMØDE PÅ BELLMANS FØDSELSDAG

2014-årsmødet åbnedes traditionen tro ved ambassadør Inga Eriksson Fogs venlige vel-

komst. I stedet for blomster overrakte Selskabets formand hende Fredmans Epistlar i den smukt illustrerede 1915-udgave med illustrationer af Einar Ner-
man i dennes raffinerede jugendstil.

Derpå indledtes generalforsamlingen med dagsorden efter vedtægterne:

Punkt 1. valg af referent: Hans Lundsteen.
Punkt 2, valg af ordstyrer: Per53 Olsen.
Punkt 3, konstatering af vedtægtsmæssig indkaldelse: ordstyrer konstaterede indkaldelsens overensstemmelse med vedtægterne og gav derefter ordet til formanden.

Punkt 4, formandens beretning: til den udsendte, trykte beretning bemærkede fmd., at 2013 har været et ganske bemærkelsesværdigt Bellmanår – det tyvende i selskabets historie; særlig nævntes kursus på Tisvilde Højskole, selskabets deltagelse på Bogmes-
sen, Bellmanfestivalens afholdelse i det store kapel med den gode akustik, de mange bi-
drag til bladet (med en opfordring til medlemmerne om at skrive om ”ukendte epistler”), Desuden omtalte fmd. ”Samrådet for de litterære selskaber” som ”en folkelig bevægelse” og nævnte i den forbindelse et kommende arrangement om ”Bellman og Holberg”. Fmd. sluttede med at takke den afgående bestyrelse for iver i tjenesten. Beretningen godkendtes.

Punkt 5, kasseimesterens forelæggelse af regnskab for det foregående kalenderår: regnskabet som omdelt. Fmd. kommenterede et enkelt punkt i regnskabet, idet Lyngby-Tårnbæk kommune hidtil har betalt visse ud-

gifter i forbindelse med Bellmanfestivalen, i og med at Bellmandagen er et led i kommunens sommerunderholdning; fmd. vil tage kontakt med den nye borgmester for at sikre forståelse for forholdet. Regnskabet godkendtes.

Status, som omdelt: med hensyn til forudbetalt kontingent præciseredes det, at man skal have betalt kontingent for 2014 for at have stemmeret ved årsmødet 2014. Status godkendtes.

Budgettet, som omdelt, godkendtes.

Punkterne 7 og 8 udgik, idet hverken styrelsen eller noget medlem havde fremsat forslag til behandling.

Punkt 9, vedtagelse af kontingent for det efterfølgende kalenderår: kontingent som hidtil vedtoges; kontingent for udenlandske medlemmer er fastsat til 250 kr.

Punkt 10, valg af styrelsesmedlemmer: Følgende var på valg: Fritz Haack, Erik Harbo, Dorte Jepsen, Randi Larsen, Hans Lundsteen, Karen Nordentoft, Per Olsen, Alex Pedersen og Søren Sørensen.

Det oplystes, at Erik Harbo ønskede at stille sin plads i styrelsen til rådighed for i stedet at blive suppleant. De øvrige var villige til genvalg.

I stedet for Erik Harbo foresloges Jarl Forsman som nyt medlem af styrelsen.

Følgende valgtes som medlemmer af styrelsen: Fritz Haack, Dorte Jepsen, Randi Larsen, Hans Lundsteen, Karen Nordentoft, Per Olsen, Alex Pedersen, Søren Sørensen og Jarl Forsman.

Punkt 11, valg af suppleanter; Eva Holbek og Erik Harbo valgtes.

Punkt 12: valg af revisor og revisorsuppleant: Jytte Løvaa og Per Saugbjerg valgtes som hhv. revisor og suppleant.

Punkt 13, eventuelt: Erik Harbo overrakte ambassadøren en CD med Rigoletto (Nikolaj Gedda) som gave; Alex Pedersen fremhævede den kommunikative nytte ved at så mange medlemmer som muligt ville sende selskabet deres mailadresse; fmd. om-

talte ”Samrådet for de litterære selskaber”s arrangement om ”Kroppen i litteraturen”.

Derefter afsluttedes årsmødet.

Efterfølgende har den ny- og genvalgte styrelse konstitueret sig med Søren Sørensen som formand, Per Olsen som næstformand, idet Dorte Jepsen ikke ønskede at fortsætte, Hans Lundsteen som sekretær og Alex Pedersen som kassemester. Ligeledes nedsattes der udvalg til varetagelse af Bellmandagen, bladet og skriftserien. Jarl Forsman indtrådte sammen med Dorte Jepsen og Karen Norden-toft i tilrettelæggelsen af Bellmandag, bladet redigeres som hidtil af Fritz Haack, Hans Lundsteen og Søren Sørensen, og skriftserien af Hans Lundsteen, Randi Larsen og Per Olsen.

HVORLEDES ÅRSMØDET VIDERE FORLØB

Det skal indledningsvis lige nævnes, at just da den vedtægtsmæssige del af årsmødet på den fredeligste vis var afsluttet, introducerede Dorte Jepsen aftenens hædergæst ved at fortælle om det bibelske (apokryfe) oplæg til hans festlige sang og den dydige Susanne udi Babylon; det blev så aftenens første fællessang.

Derefter indbød ambassadøren, Inge Eriksen Fogh, forsamlingen til en dejlig servering af kanapeer og dertil rødvin, hvidvin, juice efter behag og til alles store fornøjelse.

Aftenen bød videre på et overordentlig omfattende program.

Først introducerede Bodil Heister fire af Ulrik Colds gendigtninger af Bellmans evangeliske digte, hvilke hun havde sat i musik, således at forsamlingen nu fik lejlighed til at synge dem; Hans Lundsten fortalte inden hver af Ulriks salmegengivelser lidt om Bellmans bibelske forlæg.

Sammen med cellisten Ida Nørholm fremførte Lars Forsman først Sang nr.

5c, fra Johan Glocks højtidelige jordfæstelse, og dernæst Fredmans Epistel 30, elegien ved Movitz sygeseng.

Desuden blev der lejlighed til at afsynge et væld af sange og epistler til akkompagnement af to trier på skift: én bestående Morten Kirnan, Thorbjørn Kjærgaard og Henrik Bøggild på obo, klarinet og fagot og én med Ebba Prins ved flyglet, Birgitta Holst-Olsson på tværfløjte og Søren Sørensen på bratsch. Fritz Haack fortalte om hvorledes billedet af Karon i Sang Nr. 5b er umådeligt inspirerende for en tegner, Per Olsen fortalte om Fredmans indre kval i at skulle vælge mellem Venus og Bacchus (Epistel nr. 2), og egentlig skulle Alex Pedersen derefter have introduceret Fredmans Episte nr. 42, Rørende kortspelet på Klubben, men på grund af det fremskredne tidspunkt nåedes det ikke, så i stedet nøjedes forsamlingen med at synge de fire vintervers, hvilket da kom til stå som afslutning på festen til Bellmans pris.

Referat: **Hans Lundsteen**

KØBENHAVN LÆSER - OP- LÆG: KROP, TEKST OG TEGNING

*Om den visuelle
inspiration til den
litterære tekst og*

*dennes inspireren til illustration. Eller
Billedkunst, Bellman og bogillustrationer.*

Indtryk fra museers og atelierers billedværker med kroppe og legemsdele, især ansigter, har igennem det meste af den europæiske litteraturs historie inspireret digtere til tekstlige tegninger, endog ind-

tryk af maleres og billedhuggeres arbejde med levende modeller. Sådanne kunstværker i ord har efterfølgerne inspireret billedkunstnere til illustrationer, undertiden allerede i skitsen, i brevet, som oftest i bogens form.

Digteren Carl Michael Bellman har, som det bl.a. også fremgår af min roman *Sisyphos i Slotsvagten* Kbh. 2009, gennem det meste af sit liv plejet fortrolig omgang med sin tids store kunstnere, ikke bare den store klassicistiske billedhugger Johan Tobias Sergel, men også Pilo, Elias Martin, Pehr Hilleström og dennes datter Charlotta Ulrika Hilleström, Per Krafft o.a. af datidens kunstnere i den rige gustavianske periode.

Oplevelser og iagttagelser i atelieret hos disse kunstnere er ofte blevet omsat til digte, bl.a. i en række af Fredmans Epistler, de såkaldte malerepistler hvori digteren skildrer malerens arbejde med modellen.

Ligeledes var digteren varmt engageret i at de bøger han selv sørgede for udgivelsen af, blev smukt illustreret, hvilket ikke har forhindret eftertidens kunstnere i blive inspirerede af Bellmans digteriske univers og omsætte indtrykkene i billedværker fra malerier til vignetter.

Flere af disse tegnere er 200 år efter digterens død aktive i Selskabet Bellman i Danmark og sikrer at nyudgivelser fra værkerne, i oversættelser, til stadighed får nye billedkunstneriske udtryk. Ifølge illustrationens natur får disse kunstværker som regel et direkte kropsligt, figurativt udtryk, Anne Marie Steen Pedersen, Klaus Albrechtsen, Nikoline Werdelin, Hanne Bonde, Fritz Haack og Søren Sørensens. (ill. af Yngve Berg)

OM ÅRSMØDETS TEKSTER Introduktioner

***Joachim i Babylon* v. Dorte Jepsen**

Der findes mange berømte billeder af ”Susanna i Badet” – store kunstmalere har følt sig inspireret af historien fra De Apokryfe Skrifter – den står i tillægget fra Daniels Bog – og handler om den stenrige Joachim og hans dydige hustru Susanna.

Jeg kan nævne Lorenzo Lotto ca 1500, Rubens og Rembrandt i 1600-tallet, og samtidig den kvindelige kunstner Artemisia Gentileschi –der hadede mænd efter at have været udsat for en voldtægt.

Her i Norden har vi omkring år 1900 Isac Grünewald og Jens Adolf Jerichau (den yngre) – hans maleri var med i Kunstquis på DrK i sidste uge – og de gættede det ikke! Desuden har vi Bjørn Wiinblads Susanna – der er aktuell nu, hvor hans atelier i Lyngby netop er indrettet til museum!

Bellman var også optaget af Apokryferne.

Bellmans epistel nr 2. Føl på min fi- ol v. Per Olsen

Den pt. mediehypede digter Yahya Hassan og Bellman har det til fælles, at læserne og medierne blander fortæller og forfatter sammen. Fordi Bellman skriver om vin, erotik, musik og dans i sine epistler, så må forfatteren selv være en drikfældig og sexliderlig person. I tilfældet Hassan er der tale om et lyrisk jeg, som gennemspiller et ”dannelsesforløb” – fra kriminel til forfatter – selvom digtsamlingen rummer beskrivelser af mennesker og miljøer, som mange kan nikke

genkendende til, og altså ikke kun identificere med den unge digterspire.

Som bekendt havde Bellman tænkt sine epistler som en serie på 4 x 25, og som bekendt blev det ”kun” til 82. Men disse første 25 tematiserer det bellmanske særkende: kærligheden, vinen og musikken. Og allerede i ep. 2 lader ”Sankte Fredman”, som apostlen kalder sig, de tre (Venus, Bacchus og Apollon) spille sammen. Eller, med fortælleren og forkynderen Fredmans egne ord:

-- Supa, dricka
och ha sin flicka
är vad Sankte Fredman lär.
(Drikke, bumle,
Med piger tumle
Er hvad Sankte *Fredman* lær’.)

Epistel 2 er fra sensommeren 1770, og er henvendt til ”Fader Berg, rörande fiolen”; han bliver bedt om ikke at gøre skade på fiolen, og i mere end én forstand er han en ”omistlig man”/”står Du som første mand”; i hvert fald kan man notere sig, at spillemanden stemmer fiolen og stryger sin sølverstreng, så elskovsfælden udgår fra hans strenge. Fader Berg kan, med sin fiol, binde de unge hjerter. Det hele ender med, at pigerne bliver blinde på blot ét minut og efterfølgende bliver de så trinde. Også her kommer violinen ind på et strategisk sted, den kan gennem sit ”foredrag” have en lydefterlignende (onomatopoetisk) effekt.

Dobbeltbetydningen forklarer måske hvorfor spillemandens ”kald” skønnes at tale ikke blot til høresansen, men også til to andre sanser – man mindes de åbenlyse og direkte ord: ”Känn på min fiol”/”læg dig og føl på min fiol” (fra den op-

rindelige epistel 28, som ikke kom med i 1790-udgaven, men erstattet af den erotisk mere tamme ep. 72):

Ditt kall er viktigt
båd’ för öra, syn och smak.
(Dit kald er vigtigt
for vort øre, syn og smag.)

Epistlen er en kort sangmonolog med mange stemmer, hvori Fredman er konferencier’en der taler til, om og med sit fiktive persongalleri i denne verden af løsslupne orgier og vellystigt dans – med fokus på nu’et, øjeblikket – hvor nutidsformerne og imperativerne står i kø:

Nå, skruva fiolen,
hej, speleman, skynda dej!
(Ja, stem nu fiolen –
hej, skynd dig, spillemand!)

I tredje og sidste strofe forlader fortælleren beskrivelsen af kroballet (to andre er ep. 3, 9 og 13), opgiver at være fortæller og referent og begynder uventet at udvikle sin livsfilosofi i emfatisk jegform:

Jag älskar de sköna
men vinet ändå mer;
jag på båda ser
och åt båda ler
men skiljer ändå båda.
En nymf i det gröna
och vin i gröna glas:
lika gott kalas,
båda om mig dras.
(Jeg elsker de skønne,
men vinen endnu mer;
jeg mod begge ser
og til begge ler:
i tanken jeg dem skiller.
En mø i det grønne
og vin i grønne glas:
begge er tilpas,

begge vil ha' plads...)

Personerne er i ep. 2 snarere typer end individualiserede og dramatiske hovedpersoner, som i de senere epistler. Her fremstilles konflikten mellem at tiltrækkes af såvel flasken som pigen, af både Bacchus og Venus. Visen fremstiller Fredman som en Janusskikkelse med plads til både vinen og erotikken. Desuden er den en parodi: den "realistiske" drikkevisen sat op mod den højtidelige bibelske form og tone, fx slutlinjens "Sankte Fredman".

FREDMANS EPISTEL 42: RÖ-RANDE KORTSPELET I KLUBBEN, v. Alex Pedersen

Tiden tillod ikke at Alex Pedersen på årsmødet kunne give sit oplæg til denne epistel, hvad enhver og ikke mindst mødelederen må beklage. Derfor har redaktionen fået lov til at bringe den her til glæde også for dem der ikke kunne være til stede i Sveriges Ambassade.

I en introduktion til Fredmans epistler kunne man fordybe sig i analyse af de digteriske virkemidler som rim og rytme, jamber, trokæer, daktyl'oser og anapæster, om det er mandlige eller kvindelige udgangsrime, om der er brugt aleksandrinere eller heksametre, om strofetyper er sonetform eller andet... Så skal jeg også bare uddybe, hvorfor en jambe er en trokæ og en trokæ er en jambe, mens anapæster og daktyloser dog er, hvad de giver sig ud for at være... - og at et vers er en strofe og en linie er et vers...

Nej, jeg vil koncentrere mig om Bellmans digtning og handlingen i epistlen.

Her får vi allerede i epistlens titel et hint fra Bellman om, hvad det går ud på.

Ill. J.W. Wallander: Kortspillet på "Klubben"

Det er næppe en skovtur. Som i de øvrige Fredmans epistler og sange, er det naturligvis Bellmans fortællefigur, Fredman, der beretter.

Bellman benytter det fortællekneb, der betegnes 'in medias res', at bringe os ind midt i handlingens forløb, med et fingerknips befinder vi os straks inde i Vårdshuset Klubben på Mälaren. På Mälarhöjden, nær søen Mälarens sydvestre strand og hovedkanal, en halv snes kilometer fra Stockholms City, ligger halvøen Klubben. Den var længe et yndet hvilested for søfarende. Bellman besøgte den ofte, da han havde familie på den nærliggende Hägerstens gård.

Fredmans Epistel n:o 42 beskriver en gruppe mennesker, der spiller kort i værtshuset på

Klubben en vinter, hvor "det snögar och blir kallt" og "Vargar tjuta öfver alt", et helt usædvanligt miljø i Bellmans digt-

ning. (Fra [www.bellmansälskapet, på dansk ved Søren Sørensen](http://www.bellmansälskapet.dk)) http://www.bellman.org/index.php?option=com_content&view=article&id=167&Itemid=155&lang=da

Her er Fredman i selskab med sine venner i gang med deres kortspil.

Men hvilket kortspil? Leif Bohn har en note til FE42 i sin oversættelse: "Kortspillet, trisette, spilles ikke mere". Nej, deri har Leif Bohn utvivlsomt ret. I hvert fald er det ikke omtalt i Sigfred Pedersens, ellers temmelig omfattende Spillebog for hus, hjem og kro.

Med min ringe erfaring som kortspiller undrer det mig, at første strofe angiver rækkefølgen af kort som: "...kløver es, to'en, tre'en..." Så der måtte Googles, før jeg fandt forklaringen: Tressette er et af flere italienske spil, der kun anvender 40 kort, idet tallene otte, ni og ti er udeladt. • Kortenes værdi er i rækkefølgen 3 2 A K Q J 7 6 5 4. Pointene er: • Es, 1 point, hver 2'er, 3'er, konge, dame, knægt hver 1/3point, sidste stik 1 point. • Dertil kommer kombinationerne: Fire 3'ere, 2'ere eller esser: 4 points.

Tre af nævnte: 3 points. "Napoletana", 3-2-1 es á suite = 3 points.

Og så er der meldingerne: "Busso": 'jeg banker', kan fysisk gøres med næve i bordet: 'jeg spiller ud og forventer du svarer med højeste kort og fortsætter i kuløren. "Volo": 'jeg falder', ... indikerer at man ikke har mere til kuløren...Og scoringerne: "Capotto" (eller collada) hvor parret vinder alle 10 omgange, "Stramazzo", "Cappottone" (eller colladone), "Stramazzone" ... Variationer: "Busso", "Ribusso" - "La meglio" - "Tutto fuori".

Med alle disse detaljer taget i betragtning kan vi nok forestille os at stemningen kan blive høj i muntre venners samvær, ikke mindst, når der ind i mellem bankes i bordet, skåles og "...Bacchi safter prisas..."

1. strofe: Bellman giver altså straks ordet til Fredman. I første strofe er Fredman selvsikker i spillet: "*Ren calad, jag spår och tror*", hos Leif Bohn: "Vinderhånd, jeg spår og tror"... Calad har ikke noget med kalas at gøre. Snarere som når man i whist scorer solonolo, grand eller storslem. "...*du skal fria, Ropa tria...*". Altså: Byd nu...

Personerne præsenteres efterhånden som handlingen skrider frem: Molberg, "bror" Corporal Mollberg, "ægde hus på Hornsgatan, var en tid Fabriks-Idkare, så Ryttare, utan Hus, Häst, och Schabrak, omsider Dansmästare", "mor" Wingmark, • *Ulla Winblad*; Nymph och Prästinna i Bacchi Tempel. (Lettere letlevende) og Mowitz, Constapel, namnkunnig af sin Consort på Tre Byttor. Og derefter beholder Fredman ordet, som han har i sin magt. De andre personer i selskabet omtales og tiltales, han stiller spørgsmål, men

der fremkommer ikke nogen svar og der opstår aldrig nogen dialoger. Sammenlagt tre strofer drejer sig mest om spillet, de seks andre om hans beskrivelse af begivenhederne ude i vinterraftenen.

2. strofe: Fredman berømmer Ullas klæder og krop. I selskabets 4. bind, Nyere Bellman-studier og kommentarer, har Leif Bohn blandt sine artikler afsnittet: "At oversætte Bellman", hvori han benytter netop denne strofe som eksempel, og sammenligner Bellmans egen tekst fra

17-hundredtallet med oversættelserne af Marer fra 1918, Kjerulffs fra 1920 og sin egen fra 1991.

3. strofe: Kortspillet beskrives videre.

4. strofe: Igen Ullabeskrivelse, meget detaljeret og beundrende. Han sammenligner hende med Freja, kærlighedsgudinden.

5. strofe: Fredman bebuder pause:

"Men mitt herskap, titta ut, öppna fönstret en minut". Beskrivelse af folkelivet og naturen en stjerneklar vinteraften

6. strofe: den "...gula kampen..." er en hest, der forvirres, bryddes...

7. strofe: "...Åkarn slåss och kör sönder...": Fragtmanden vælter med sit læs.

8. strofe: Der er koldt udenfor, som i Casan, altså en Sibirisk kulde.

9. strofe: Eol, vindens gud, regerer stadig udenfor. Først i denne strofes allersidste 'vers', – linie, udbringer Fredman en skål og man vender tilbage til spillet. Og så smutter vi, som fluen på væggen. Men Bellmans digte var ikke døgnfluer.

BELLMAN SOM KOMISK DITYRAMBIKER

En dityrambe er et lovprisende festdigt i ubunden form. En højstemt kultsang og korsang med forsanger ved offerfester til ære for livskraftens gud Dionysos. Lovsangen og bønnen til Dionysos betød mindre end den bredt fortalte myte om hans bedrifter. Korsangen blev fremført af sangere klædt ud som satyrer og ledsaget af fløjtespil og dans ved Dionysos-festerne i antikkens Grækenland. I dityramben har man villet se tragediens oprindelse. Bacchylides (ca. 520-ca. 450 fvt.), Pindar (ca. 522-446 fvt.) og Simo-

nides (ca. 556-ca. 468 fvt.) var de første, berømte korlyrikere, men kun få af deres henførte jubelsange er bevaret. Senere Horats (*Oder*, II, 19, III, 25, IV, 2), og John Dryden i England (*Alexander's Feast*, 1697). I nyere tid har de tyske forfattere Goethe, Hölderlin og Nietzsche skrevet dityramber (*Dionysos-dityramber*, 1888); svenske Vilhelm Ekelund bidrog også med *Dithyramber i aftonglans* (1906), og et eksempel fra vor egen tid er Jerry W. Wards "Jazz to Jackson to John" (1988).

Og så er der jo aftenens helt, som Johan Ludvig Heiberg har skrevet et essay om: "Bellman som comisk Dityrambiker", oprindeligt "Et Foredrag, holdt ved det scandinaviske Selskabs Bellmans-Fest den 20de December 1843", og senere trykt i hans eget tidsskrift *Intelligensblade* Nr. 41-42, 1844.

Heiberg tilhører den litteraturkritiske skole, som Blicher kaldte for "Form-skærerlauget" – om Heiberg og hans tilhængere, og som betegnelse for tomt formalistiske kritikere, der kun var optaget af "det tekniske". Men allerede i 1826, i artiklen "Om Vaudevillen, som dramatisk Digtart...", leverede Heiberg en genre-teoretisk bestemmelse af og et kulturpolitisk forsvar for den dramatype, hvori han selv excellerede. I sit foredrag vurderer Heiberg Bellmans epistler højere end sangene – i lyset af det nationale (svensk-dansk), genrene (episk-lyrisk-dramatisk) og det sociale miljø (den lavere middelklasse). Desuden fremhæver Heiberg den organiske sammenhæng mellem tekst og melodi og viser et solidt kendskab til Bellmans epistler og deres figurer og lokaliteter. Noget særligt nor-

disk i Bellmans Dionysosfølelse finder Heiberg i hans ”dybe Melancholie”. Midt i livsglæden synger Bellman om døden (”Selv i kærlighedens time/høres dødens klokker kime”, ep. 43).

Først bekender Heiberg sin individualisme: ”Man har kaldet Bellman Sverrigs Anacreon, men denne Lignelse halter betydeligt. Alt Stort, alt Udmærket maales ved sit eget Maal, ikke ved et fremmed. At betegne den ene originale Digter med den andens Navn, kan blot føre til en falsk Forestilling om den Ubekjendte, som man vil characterisere ved at stille ham sammen med den Bekjendte. Den skabende Kraft gjentager ikke en virkelig original Individualitet. Der gives ingen anden Anacreon, og endnu bestemtere tør man paastaae: der gives ingen anden Bellman.” Dernæst betoner Heiberg sammenhængen i ”Disse saakaldte ’Epistler’, 82 i Tallet og fordetmeste af meget betydeligt Omfang, [der] maae betragtes som et sammenhængende Heelt, som et Epos af den meest lyriske Character.”

Derpå går Heiberg over til en helt symptomatisk reproduktion af epistlernes miljø og personer. Naturligvis glemmer han ikke sine kategorier, han får klassificeret digtene som ”burleske” og ”romantiske” og bestemmer det fredmanske persongalleris sociale klasse: ”alle de optrædende Personer (have) en fælleds Grundcharacter. De høre nemlig Alle til den lavere Borgerstand...” [i dag ville vi sige ”den lavere middelklasse”], og tilføjer: ”Men hvor plastiske ere ikke disse Figurer!” ”Den hele Character, som Bellman har givet sine Personer, er consequent, og alle dens Træk i fuldkommen Harmonie.”

Og han er ikke bange for at bruge ka-

rakteriserende adjektiver – som ikke hører hjemme i den formale æstetik, – som ”fortryllende”, ”malerisk”, ”kjæk”. Han går heller ikke af vejen for at gøre små fine stilistiske iagttagelser (som hos ham ellers er relativt sjældne) – der ofres flere ord på den umiddelbare anskuelse af kunstværket end før: ”I Beskrivelsen over den maaneklare Nat, tilbragt om Bord paa et Skib i Havnen (...) seer (man) Vertshuset Lokatten ligge oplyst ved Bolværket, og hører Skiltet at knærke og hvine paa Stangen – et løst henkastet Træk, som ikke desmindre væsentligt orienterer os i den hele Scene, ved at antyde, at Natten ikke er stille, men at det blæser.” Det er ep. 77, Heiberg taler om, ”Angående Jomfru Sophia i Lossen”¹ [sv., *Lokatten*] og om noget, som hændte”. Visen handler om jomfru Sophia, som muligvis har seksuelt samkvem² med en kaptajn på et spansk handelsskib, og som Henrik Hertz citerer fra i genrebilledet³ *Posthuset i Hirschholm*⁴ (1832):

Skål, mine piger! Se skyerne skinner,
stjerner kaster søvglans på vand og på land,
månen i disen sin guldstråle sender
over tærskelbrætter⁵ og bøtter ved
Lossen dér lyser med poter og klør,
kroskiltet knirker og hviner i vinden,
kromutters hue med guldrens og slør
ses med sin glitrende skinnen.
(Strofe 1)

Klang, mina flickor, se skyarna glimma
stjärnorna försilvra båd’ vatten och land,
månan i molnet sin guldgula dimma
kastar över klappträn och såar vid strand;
lokatten lyser med tassar och klør,
skylten på stängen den knarkar och viner,
och guldgramanen på krögarmor
glitrar kring mössan och skiner.

Johan Ludvig Heiberg afslutter sit fore-

drag med nogle helt moderne litteratur-kritiske betragtninger om forholdet mellem del og organisk helhed – lidt à la Georg Brandes, som i sin berømte artikel ”’Det uendeligt Smaa’ og ’det uendeligt Store’ i Poesien” fra 1870 skriver om Shakespeares *Henrik den Fjerde*: ”De udhævede Ord er plumpe, det er sandt; men hvilken Indbildningskraft...” (...); vi ser ”en hel Scene, som om vi vare Øienvidner til den.” (...); ”Der ligger i disse Ord en hel Situation, en aandelig og en plastisk” (...); ”simple, virkelige, ubeskriveligt naturlige Repliker”; og senere: ”Alle ens Sandser tages i Beslag, man seer, hører, lugter, man føler”. Den replik- og situationsrealisme, Brandes finder hos Hotspur og som skaber en karakter, kan overføres direkte på karaktererne i det fredmanske univers – uden sammenligning i øvrigt! Med Brandes’ ord: ”(...) denne Character. Udformet indtil *det uendeligt Smaa, som Sandsnningen sammenfatter, indeholder det uendeligt Store, i hvilket Tanken udmunder, naar den søger en hel historisk Epoches Aarsag og Ideal.*”

Brandes har faktisk beskæftiget sig med Bellman, i sin monografi om Esaias Tegnér og i sine *Hovedstrømninger...*⁶. Heiberg siger det på *denne* måde om forholdet mellem del og helhed, tekst og melodi: ”Hos Bellman maae vi altsaa ikke skille Ord og Musik fra hinanden. Vi see her det Særsyn, at medens hvert af disse Elementer for sig kun har en holdsmæssig ringe Virkning, saa bliver deres Virkning næsten exempelløs i Foreningen; men igrunden er Dette ikke noget Særsyn, thi alt Fortræffeligt i Kunsten bestaaer i Foreningen af Elementer,

Samvirkningen af Midler, der, hvert for sig, ere utilstrækkelige. Heri bestaaer Kunstens uendelige Magie: den skaber af Intet; thi de Elementer, som den anender, ere, hvert for sig, et Intet i kunstnerisk Henseende: Enhver har de samme til sin Raadighed, men det er kun Mesteren, som kjender Sammenføiningen. Men hvad hjælper da og al Tale om en Digter, om en Sanger, hvis Virkning er ubeskrivelig, og derfor maa erfares? Maaske har jeg allerede misbrugt mine ærede Herrers [og jeg, PO, vil tilføje: Damers] Taalmodighed. Jeg tier, idet jeg overlader til de bellmanske Sanges levende Foredrag at være Fredman den Enestes eneste Tolk.”

Per Olsen

(Oplæg mandag den 4. februar 2013 på Den svenske Ambassade, Kbh.)

Noter

Sømandskroen Lokatten (*Lossen*) var en kro i den sydlige del af Stockholms havn. Forsiden af *Meddelelser...*, nr. 77 prydes af Pehr Fredrik Kjerrulfs (1834-65) tegning af ”Lokatten i Stadsgården”, hvis miljø både ep. 11 og ep. 77 beskriver.

Overskriften i ep. 77 henleder opmærksomheden på jomfru Sophia og forholder sig lidt tvetydigt til begivenhedsforløbet: ”og noget, som hændte”. Fortælleren Fredman udbryder i strofe 7, linje 7: ” – og fartøjet læk”, og visen slutter: ”Aldrig *Sophia* jeg mere vil søge,/aldrig min fod skal fra just denne stund/mere i lagnerne spøge”. Er der tale om Sophias menstruation, eller er hun lige ved at give seksuelt efter for kaptajnen, men afviser ham?

Et genrebillede er en ”realistisk”, detaljeret og ofte idyllisk beskrivelse af et lille, lukket miljø – en situation fra hjemmets hverdagsliv – bl.a. Chr. Winthers *Træsnit* (1828) og B.S. Ingemanns *Morgen- og Af-*

tensange (1839). Det søger at udtrykke det typiske, det karakteristiske for et landskab eller en situation. Sædvanligvis nedtones kontroversielle emner som erotik, politik og sociale forhold, eller de udelades helt. Et par eksempler fra malerkunsten er Christen Købkes *Udsigt fra Kastelsvolden* (1831), Martinus Rørbyes *Et Vin- due, Udsigt mod Havnen* (1830'erne) og Wilhelm Marstrands *Fru Gyllembourg oplæser en af sine Noveller for sin Søn Johan Ludvig Heiberg og Svigerdatteren Johanne Heiberg* (1870). Dette gælder dog ikke Bellmans epistler, som netop tematiserer disse tabuiserede emner; jf. også Dan Turèlls ironiske "Hyldest til hverdagen": "Jeg holder af hverdagen/mest af alt holder jeg af hverdagen", som er et modstykke til den spidsborgerlige Biedermeierkultur.

Hertz citerer i digtet (str. 6), der har undertitlen "et Maanskins-Stykke. Mel.: *Fredm. Epistl. 77*", (fra) epistlens første strofes første strofe (til og med) synger – dog ikke helt korrekt: "*Hør, hvor hun [’Professorens Frue’, dvs. Johan Ludvig Heibergs hustru, Johanne Luise Heiberg] synger: See, ’skyarna glimma,/Stjernorna försilfra båd vatten och land,/Månan i molnet i sin guldgula dimma/Kaster öfver klappträ’n och sårar vid strand.’*"

Tærskelbrættet er et bankebræt, et fladt bræt med skaft og håndtag, til bankning af vasketøj for at få vandet ud af det – jf. H.C. Andersens "Hun duede ikke" (1852).

En guldtrens er en tråd omspundet med guld.

Georg Brandes: *Esaias Tegnér. En litteratur-psychologisk Studie* (1878). I *Hovedstrømninger...*, bd. IV: *Naturalismen i England*, s. 152 (1967/1875) skriver Brandes om den irske digter Thomas Moore: "Han besad den samme gave, der udgør Bellmans storhed, gaven til i sine frembringelser at sammensmelte sang og musik

til et hele, og i forening dermed skuespillerens og sangerens evne til at gribe ved foredraget".

BELLMANS LÆREMESTER

I sin så ofte misopfattede erindringsskitse fra tiden i Slotsvagten skrev Carl Michael Bellman at han på samme tid skrev et sidenhen sjældent forekommende skrift *Månan*. Samme tid som han nemlig oversatte tyske pietistiske skrifter, d.v.s. sidst i 1750'erne. *Månan* er en satirisk samfundskritik på vers, og hvis det ikke var for notatet i levnedsbeskrivelsen ville ingen have vidst at det var Bellman der havde skrevet den. Den blev nemlig udgivet anonymt.

Det eneste han skrev deroppe i cellen yderligere om dette digt var: *et eneste ord censureret af den store von Dalin* –

Det ville svare til at en ung digter på samme tid 200 år senere havde fået et råd af Karen Blixen eller H.C. Branner.

Få år senere døde Olof von Dalin, år 1763, og 250-året har Olof von Dalin-sällskapet benyttet til at få skrevet en bog om forbindelsen mellem von Dalin og Bellman og dertil fundet to af de mest fremtrædende kendere af hofdigterens forfatterskab, Ingemar Carlsson og professor James Massengale, der tillige er en af vor tids fineste Bellmankendere. *Ämneswennen & Hofskalden* er bogens titel. Bellman fortalte nemlig også at han som ung blev introduceret i det kongelige videnskabsakademi som discipel eller aspirant.

Dens emne er altså forbindelsen mellem de to største digtere i svensk 1700-tal, den første halvdels og den anden halvdels og kontakterne dem imellem.

Der er betydelige områder af litteraturen de har til fælles; også von Dalin har skrevet en lang række viser, og i mange tilfælde har Bellman overført melodi og dermed versmønster fra von Dalin; det bedst kendte eksempel er von Dalins brug af den spanske hofdans vi kender som Menuetten af *Elverhøi*, som Bellman bl.a. har brugt til Fredmans Sång nr. 5b, *Se svarta böljans vita drägg*. Men der er mange flere.

Bogen kaster i flere henseender lys på Bellmans opvækstmiljø og ungdomsårenes bekendte, den er særdeles smukt illustreret og udstyret. **Søren Sørensen**

James Massengale: *Ämneswenne & Hofskalden Om sambandet mellan Olof von Dalin och Carl Michael Bellman*. 145 sider. Olof von Dalinsällskapet. www.cal.forlaget.se
Pris 349,00 SEK

DØDENS SKIKKELSE

Hvordan ser døden ud? Døden er ikke nogen person, men en tilstand, et begreb. Og dog har billedkunstnere gennem tiderne forsøgt at personificere døden som en konkret skikkelse, der materialiserer sig for mennesker ved deres livs ende og fører dem med sig til dødsriget. De mest kendte figurer er tre: Benraden med eller uden sort kappe og med leen i næven som redskab til at fælde de dømte med. Dødsenglen, der kommer til mennesker og hjælper dem på vej til Paradis, selv om bibelen ikke fortæller noget derom, og endelig skikkelsen fra den græske mytologi, som Bellman idelig beskæftiger sig med, færgemanden Charon, der sejler de døde til dødsriget Hades over floden Styx, der skiller de to verdener fra hinanden. Bellman er særdeles optaget af

døden. Han har i nærværd 30% af Fredmans epistler og sange døden med i større eller mindre omfang.

Færgemanden Charon optræder således også i talrige af epistlerne og sangene og har inspireret en lang række billedkunstnere i fortid og nutid til at skildre ham og hans dystre gestalt og gerning.

Også jeg har været fascineret af denne skikkelse. Jeg har i årenes løb haft stor fornøjelse af at tegne mytologiske skikkelser, trolde og andre eventyrfigurer til bøger. Charon er en sådan figur, en gammel mand med langt skæg som han vrider vandet af, når bølgen bruser fra floden og slår op om ham og båden.

Han er som den dystre fyr i min fantasi klædt i en lang, sort kutte med hætte, der delvis skjuler hans ansigt. Han tager sin betaling for overfarten. En obol, en skillemonet fra det gamle Athen, skulle lægges i den dødes mund, ikke på øjnene

som nogen fejlagtigt har troet, som overfartshonorar til Charon. Gjorde man det ikke eller glemte det, gik det ilde. Den døde

måtte blive tilbage på bredden af Styx og derpå vandre hvileløs rundt og hjem søge de levende.

I sang nr.5b hører vi, at herolden i Bacchi orden, Glock, har forladt denne verden og nu skal færges over af Charon. En dyster situation, som mærkværdigt nok står i kontrast til den anvendte melodi, den kendte, festlige menuet fra skuespillet Elverhøj af Heiberg. Men typisk for Bellman: Lad os sammen danse ind i døden med pokal i hånd!

Det ender dog alligevel på bunden af Charons båd. På vej ind i det ukendte.

Den vej må det gå. Men glem nu ikke betalingen!

Fritz Haack

Se også ill. på forsiden til F.S. no.5

KARL AUGUST NICANDER: BELLMAN

Digter udødelig, særegen! For vist dåragtig som Fredman,

Sig hvor din lyre står gemt, så jeg kan spille din pris.

Måske var mange mere i digtet og større i sangen;

Ingen som du har forenet det skønne i digtet og sangen.

Set mod en smilende baggrund: naturen ypperste skønhed

Skildred du mesterligt dårerne på karneval.

Hagas fortryllende egn, Brunnsvikens spejloverflade,

Lovöns stolte natur fyldte din skabende sjæl

Med oreader og sylfer og alfer og ha-

madryader,

Og ved din lyres klang trådte de gladelig dansen.

Yppigt slap din fantasi mangfoldige satyrer fri

I Stockholms lovsungne Djurgård, befolkede dale og bakker.

Nu er du død – og din verden forsvandt som det liv der har skabt den,

Stilheden fulgte på festen: stilhed i kunst og natur.

Hagas idylliske slot står dér på stranden og tier:

Giver ikke sangen et svar, giver ikke fløjten et svar

Hagas elysiske lund sukker i vindene vestfra

Navnet på Gustav den Tredje – sukker òg sanger, på dit.

Djurgårdens skrænter står blomstrende, venter dit tempel,

Venter dit kransede billed; årevis må de end vente.

Et held at du selv har oprejst dit tempel i digternes verden!

Dit fædreland har ikke råd til at rejse et minde om dig.

Karl August Nicander (1799-1839) hører til de nu til dags glemte romantiske digtere; næppe andre end Petrarcaforskere husker meget andet end at han oversatte en af dennes sonetter, den første på svensk. Hvis man vel at mærke bortser fra Bellmanforskere som Johan Stenström der vier hans digt *Bellman* et længere afsnit i sin *Bellman levde på 1800-talet* 2009.

Heri supplerer Stenström listen over Bellmandigte i skriftseriens bind 5 – der netop også er *et lille udvalg* - med flere navne, således også Carl David af Wirsén, ham nogle vil have kunnet møde som forfatteren til salmen *Det dufter ly-*

segrønt af græs (som Johannes Johansen har gengivet den).

Her fås heksameterdigtet i red.s for-danskning. **Søren Sørensen**

ET DYGN MED ULLA WINBLAD

Når man lige kikker på omslaget, (billede s. 15) går associationerne mere til Toulouse-Lautrecs Paris o. 1900 end til Fredmans Epistel nr. 3 *enkannerligen till Ulla Winblad* anno dazumal, som efter nedskrivningstiden giver tallene 1 7 7 0.

Men at hun ligner en Ulla et mandfolk nok kunne forestille sig et indholdsrigt døgn med, derom vil hverken hendes egne eller Fredmans kønfæller komme i svar tvivl om. Når det nu alene af kronologiske årsager ikke er muligt, så har en stund tilbragt med ørene til højtalerne mens denne cd cirkulerer på apparatet, megen fryd at bringe.

De heldige kartofler der befandt sig i vegetationen på Sophienholms skrænter den 8. august 2004, kan alene af tidsmæssige årsager have fortrængt oplevelsen af Ulla Winblads Kapel som den dag, hin minderige festdag, diverterede med de seks numre som man også nu kan høre på cd'en. Det var i det hele taget en minderig dag, en fantastisk søndag ved søbredden. Man hørte ikke blot Ulla Winblads kapel med Ingrid Hörnell som sangerinde, Stine Grove på tværføjte, Ebba Prins på harmonika, Niels Lichtenstein på bas, Allan Thorsgaard på guitar og komponist-digteren Birgitta Holst-Olsson på tværføjte m.m. som der står i programmet; Bellmaniakvartetten spillede også til Nis Bank-Mikkelsens vokal, fra Malmø var der besøg af Par Bricole og dettes charmanter trio med Jan Ek, Ka-

tarina Ek for fiol og Jörgen Tännader på fløjte, og sandelig om ikke også selveste Prins Gustavs Ensemble underholdt med mandskvartet i Mikkel Vales arrangement.

Birgitta Holst-Olssons musik er elegant og minder på én gang om Pariskabareternes post-Offenbach'ske tryllerier og Johan Helmig Romans eller Wikmansons sofistikerede rokokko fra Bellmans ungdom. Den er mere end nydelig, den er pæn.

Noget ekstraordinært er der imidlertid over Birgitta Holst-Olssons tekster. De er – og det er det originale – ikke efterligninger efter Bellmans stil, som vi kender den fra Heiberg eller Hertz eller Drachmann såmænd. Der er mindelser, af epistel 30 bl.a., vist så, men det er originalt og med fuld udnyttelse af dyb indsigt i Bellmans litterære univers som i *Ulla på hemvåg klokkan två på natten*:

Stjärnbeprydd himmel, natten så ljum ...

Lyssna på trummans dova dum dum ...

Rosor, lavendel, summande ljud ...

Vinden försiktigt smeker min hud...

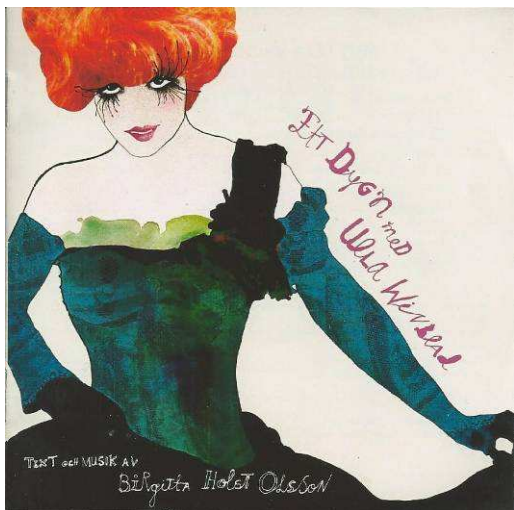
På samme vis med Mollberg. I Bellmans personfortegnelse anføres det at Mollberg er *ryttare, utan hus, häst och schabrak*, og i Birgitta Holst-Olssons tekst bliver det erotiseret og poetiseret til

Min ryttare du bliver i natt.

Læsere af dette blad vil mindes Birgitta Holst-Olsson som fløjtenistinden der spiller sammen med Ebba Prins når Selskabet synger fællessang; som komponist og som digter er hun også værd at lægge øre til.

Musikken og poesien kan aflyttes på hjemmesiden bholsson.dk

En passagerare

Årsmøde billeder

Der overrækkes gave til ambassadør Inga Eriksson Fog Per Olsen holder foredrag

Hans Lundsten fortæller om Bellmansalmer og Bodil Heister spiller egne melodier
Jarl Forsman synger Fr. S. nr 5 Trioen spiller

Indhold:

Årsmøde på Bellmans fødselsdag.

Hans Lundsteen

Krop, Tekst og Tegning. Søren Sørensen

Joachim i Babylon. Dorte Jepsen

Føl på min fiol. Per Olsen

Fredmans Epistel 42: Rörande kortspelet i klubben. Alex Petersen
Bellman som komisk dityrambiker.

Per Olsen

Bellmans læremester

Dødens skikkelse. Fritz Haack

Karl August Nicander

Et Dygn med Ulla Winblad

Selskabet Bellman i Danmark

Formand: forfatteren Søren Sørensen

Næstformand: lektor, mag. art. Per Olsen

Sekretær: provst Hans Lundsteen

Kassemester: Alex Pedersen

Styrelsesmedlemmerne

Skuespilleren Jarl Forsman

Viceskoleinspektør Fritz Haack

Operasanger Erik Harbo

Cand.pæd.psyk. Eva Holbek

Gymnasielærer, mag. art. Randi Larsen

Billedhuggeren Karen Nordentoft

Tilknyttet styrelsen

Advokat Claus Arup

Ambassadesekretær Niklas Eriksson

Skuespilleren Nis Bank-Mikkelsen

Udgiver: Selskabet Bellman i Danmark,

adr.: c/o Ellekrogen 28, 2950 Vedbæk

www.bellman.dk

Redaktion: Fritz Haack, Hans Lundsteen,

Søren Sørensen (ansv.)

Layout og tryk: Erik Harbo

Redaktionsudvalg: Selskabets styrelse

Eftertryk er velkomne mod kildeangivelse og honorar efter aftale

ISSN 0909-7732

Angående bogsalg: se selskabets hjemmeside el. decembernummerets bagside

Illustrationer:

Fritz Haack, Yngve Berg, Birgitta Holst-Olsson, J.W. Wallander, foto: Alex Pedersen

ARRANGEMENTER

Erik Harbo synger Bellman ved et arrangement i Risbjerg kirke 8. april kl. 19.00 og

i Thisted Musikteater 7. maj kl. 19.30: *Bellmanaften*

Sange af Bellman

Nis Bank-Mikkelsen - akkompagneret af Jan Sommer i Davids Bazar onsdag 2. april kl. 19.00. Sted: Davids Samling, Kronprinsessegade 30, København K.

Tlf.: 33 73 49 49 **BILLETTER** museets butik/billetlugen.dk museum@davidmus.dk

Med Carl Michael Bellmans ordmalende epistler vil Nis Bank-Mikkelsen, i skikkelse af den navnkundige og fordrukne urmager Jean Fredman, føre jer rundt i Stockholm og omegns kroer og værtshuse i selskab med nymfen Ulla Winblad samt fallerede musikanter, her i

Silverskeppet. Vadstena-Akademiet fejrer sit 50-års jubilæum med operaen *Sølvskeppet* med musik af Bellmans ven Martin Kraus (1756-1792). Der spilles fra 20.7 til 8.8. 2014 Se hjemmesiden: <http://www.vadstena-akademien.org/the-silvership/>